

Jan Šmrek

Ne szólj

Hogy kétségbe ne essem:
ne mondd meg, hol születél.
Úgy hiszem, sziklán laktál,
s ködökben tévelyegtél.

Kinek köszönöd léted?
Felhőnek vagy mocsárnak?
Madár köröz fejednél,
feléd nyúlnak az ágak.

A föld leánya vagy te,
vadvirág-szemmel nézel,
ha méh száll közeledbe,
jóltartod ízes mézzel.

Tanuld meg ezt a verset,
rólad szól, téged illet,
s tekints a kéklő égre,
ha nótázásra ihlet.

Lelkedbe sose kémlelj,
ott nem látnál derűs fényt,
csupán egy lárva-arcot,
mely megrontana tüstént.

Nem halt meg Quasimodo!
dóm-pince vak odvába
rántana maga mellé,
hogy a magány ne rágja.

Tüntető munkanélküliek

Imbolygó sorokban vonultak át a téren,
arcuk ember-arc jólismert rajzát hordta,
de csak a gyomruk tüntetett a bezárt
kézben,
lelkük lesüllyedt talán a mély pokolba.

Léptükkel kőre csattant éhük,
szomjúságuk —
szemük pengéjét szívekbe mártogatva;
nyomoruk keresztje súlyosan hajlott rájuk,
kallódó, pihent izmuk már sírt alatta.

Nehéz terhet húztak mellettük stájer
lovak,
vastagon csorgott a két pej fehér nyála,
képük oly boldog volt, hogy kevés
abrukukat
az éhes ember irigyen megkívánta.

Veres János fordításai

Nyolcvan évvel ezelőtt, 1898. december 16-án született Jan Šmrek, állami-díjas nemzeti művész, a legkiválóbb élő szlovák költők egyike, Petőfi, Ady és József Attila fordítója.

Mola György

Történet húszfilléres, barna papírzacskón

Zsámos Lujza, amikor meghallotta a Diesel-mozdony mély kürtjét, megmarkolta fekete lakkbőröndjét. Szégyenlősen kapaszkodott fel a fluoreszkálóan zöld expressz magas lépcsőjére, gyűlölködve pislantott a meredt szemmel bámuló kalauzra, aki nyilván nem a feleségére gondolt, amikor ádámcsutkája ingázni kezdett zsiros nyakában. Zsámos Lujza végre elengedhette virágmintás rakott szoknyáját, amit egy kapualjban vett nagy szégyenlősen az erdélyi öregasszonytól. A peronon megnyúlt újjú pulóveres fiúk hangoskodtak, elcsuklott mutáló hangjuk, amikor elhaladt mellettük. Nem fordult vissza a háta mögött felcsattanó cuppogásra és nevetésre, igyekezett úgy lépkedni, hogy ne legyen feltűnő vastag bokája, tömpe lába, amely még a 44-es szandáljáról is lefolyik. Bemenekült egy fülkébe, zavartan mormolt valami köszönést, és behúzta az ajtót.

Az ablak mellett egy fiú meg egy lány ült egymással szemben. Mikor Zsámos Lujza belépett, elhallgattak és csak egymást bámulták. Zsámos Lujza igyekezett nem figyelni rájuk, elővette kedvenc könyvét, a gyógypedagógiai főiskola legvaskosabb kötetét, lábát gyorsan elrejtette az ülés alá.

Néhány perc múlva a fiú felállt és levette egyetlen csomagjukat: egy ötkilós barna papírzacskót, aljára nyúlt, s a lecsapható műanyag asztalra kitett belőle két mackósajtot, egy májkrémes konzervet, három szelet kenyert és egy kukacos almát.

Zsámos Lujza azonnal felismerte a szervezett programok hidegélmes tasakját. Úgy tett, mintha olvasna, de a fejét törte. Miután másodszori felvételijénél is kirúgták, mert nem tudta felsorolni a földön jelenleg található királyságokat, minden reggel elolvasta a napilapokat. Így biztosra vette, hogy azok ketten az előző napokban tartott pantomimfesztivál résztvevői lehetnek.

A fiú kirázta a zacskóból a morzsákat, tollat halászott elő kockás ingéből, hátradőlt az ülésen, és írni kezdett.

FELJEGYZÉSEK A PAPIRZACSKÓN, MELYEKET A LÁNY (AKIT A FIÚ BAGARETTÁSNAK SZÓLÍT) MÉG NÉHÁNY HÓNAPIG ESTÉNKÉNT ELOLVAS AZ ÁGYÁBAN.

„Történetünk banális lesz, önmagában talán még egy ilyen húszfilléres, barna papírzacskóra sem való. Egyetlen érdekessége mégis éppen az lesz, hogy papírzacskóra íródott. Először is néhány szót egy unalmas pasasról, meg arról a véletlenről, hogy három napja felült a szemben haladó expresszre, egy neves intézmény képviselőjében. Ettől a pasasnak mindig nevezhetnékje támad, hiszen a neves intézmény dolgozóit világeletemben komoly embereknek képzelte, amíg maga is közjük nem állt. Első időkben kereste magán a komolyodás jeleit, de mert a házbeli gyerekek továbbra sem köszöntek neki csókolommal a liftben, lassanként belenyugodott, hogy nem kell feltétlenül kopszodó halántékúnak lenni és nyakkendő viselni ahhoz, hogy a neves intézményt becsülettel képviselhesse. Csakhogy ezt nem tudta mindenki.

Első este szálláshelyén, a lánykollégiumban háromcsillagos román konyakot iszogatót a zsüri tagjaival. A második körnél tartottak, mikor a bejáratnál valaki csengetni kezdett. — Nézd már meg szívem, te vagy a rangidős — kacintott felé Ágika, a megyei tanács bodorított vörös hajú közművelődési előadója. Abbahagyta történetét férjéről, aki »a világ legrendesebb alakja, ma este is terített asztallal vár — ha hazamegyek«, és kacagva mesélte, hogy a kollégium éjszakai portását, Fricit a körzeti orvos impotensbizonyítványával alkalmazzák. Az unalmas pasas letette poharát, és dörmögve kibotorkált a sötét folyosóra. Frici barna szakájfotelja üres volt, a zuhanyozóból kacagást lehetett hallani. »Talán hamis az a bizonyítvány« gondolta és megtorpant. Az üvegajtó túloldalán koboldszerű alak csimpszkodott lábujjhegyen a gomb felé. Csodálkozva ejtette le rö-

vid karját, arca idétlen lett, mikor észrevette Frici helyén a fiatal pasast. Utána magához tért, és üvöltözni kezdett: — Maga meg mit keres itt?! Azonnal tűnjön el! Nem, magyarázatot követelek! — A pasas rámeredt a kis manóra, megvonta a vállát, és visszament a zsüri tagjaihoz, hogy lehörpintse a maradék konyakot. Éppen bizseregni kezdett a gyomra, mikor a kis kobold lihegve berontott a szobába, nyilván sikerült fellármáznia Fricit. A pasas tenyerén méregette az üres poharat, míg a kobold azt üvöltözte, hogy ő a kollégium igazgatója és kihívja az URH-t. A pasas ellenőrizte, hogy az utolsó csepp konyakot is eltüntette-e, utána kezét nyújtott a koboldnak: — Fárosz Béla. — Az igazgatókoboldot gutaütés kerülgette, a feje vörös lett, mint egy tülvészérlést kijelző világítódíóda. Fárosz Béla végre elszánta magát és elmondta, hogy ő — bár tudja, hogy a látszat ellene szól — a tiszteletbeli intézmény munkatársa, és mint ilyen, természetesen a lánykollégiumban kapott szállást. Az igazgatókobold fejében rövidre zárt a világítódíóda, gondolta Fárosz Béla, és hagyta, hogy megszorongassa kezét a zavartan hebegő kobold.

— Látod öregem, mondtam az elején, hogy ez egy pudva hely, nem kellett volna idejönnünk — magyarázott Fárosz Bélának a zsüri egyik elhízott, mókás fejű, de tagadhatatlanul tapasztalt tagja. Fintorgott és újra elmesélte, hogy két éve nem volt víz, és komor szarszag terjengett az egész város felett. Az unalmas pasas bólintott, kocintott újra és elment aludni.”

Az ablak mellett ülő lány — aki, mint megtudtuk, Bagarettás névre hallgat, még ha csak Fárosz Béla hívja is így — megkopogtatta a fiú térdét. Elhúzta előle a papírzacskót, a sörfoltos asztalra könyökölt, és olvasni kezdte.

Zsámos Lujza felpillantott a könyvből, hol a fiúra nézett, hol a lányra, meg a papírzacskóra. Megpróbált elmosolyodni, mikor a fiú egy pillanatra felé fordította arcát, de nevetséges citromformára húzódtak össze izmai a szája körül. Zavarba ejtette, hogy a fiú bólintott, félig felé, félig maga elé, de mégiscsak bólintott, merev, rezzenéstelen arccal. Bosszantotta, hogy pszichológiával bőségesen átmosott agya sem képes megérteni a fiút meg a lányt. Egyébként különben sem érdekesek, egyszerű egyedek, csak megjártsszák az eszüket, gondolta. A pasas különben is rohadt ellenszenves, táposfajta, városi, ahogy anyja mondaná. Ettől persze rossz kedve lett, mert anyja az ő első és azóta is utolsó vőlegényét: Balogh Ferencet szokta ezekkel a szavakkal emlegetni. A disznó alak egyszer leutazott vele szülőfalujába, úgy volt, hogy a kezét is megkéri. Zsámos Lujza előre írt anyjának, hogy csak semmi paláver, meg disznóvágás, vasárnap este már utaznak is vissza. De a mamának nem lehetett beszélni, eriggy már, a magyar ember megmutatja, mondtá, és elvágta a harmadik tyúk nyakát is. Feri, aki első este elrontotta a gyomrát, mert végigzabáltatták vele a családi élesztárat, hazafelé a vonatban egy szót sem szólt, csak kikapta Zsámos Lujza kezéből a disznósajtost kenyéret meg a kovászos uborkát. Lehúzta az ablakot, kihajította az összes hazait egy bakterház kukoricavetésébe és rá-mordult: — Minek zabálsz folyton annyit?!

A lány az ablaknál mosolyogva olvasta a papírzacskót. Mikor végzett a kacskaringós sorokkal, a toll után nyúlt és írni kezdett.

Zsámos Lujza kinyitotta a fekete lakkbőröndöt, előcsomagolta a nylonzacskóból a disznósajtost és a kis befőttesüvegből kihalászott hozzá egy kovászos uborkát. Ropogós, kövér, szalicilpötytyős háziuborkát.

ÚJABB FELJEGYZÉSEK A PAPIRZACSKÓN, MELYEKET A LÁNY, RÁISMERVE SAJÁT ÍRÁSÁRA. ÁT FOG UGRANI.

„Nem annyira unalmas a történet, bár úgy rémlik, kéne bele egy lány. Végül is gyanús, ha a pasas, aki ráadásul egy neves intézményt képvisel — bármennyire unalmas alak is —, egy lánykollégiumban csak úgy aludni tér. Nem gondolod?”

A MOST KÖVETKEZŐ FELJEGYZÉSEKET ÚJRA FIGYELMESEN OLVASSA A PAPIRZACSKÓRÓL MÉG NÉHÁNY HÓNAPIG AZ ÁGYBAN A LÁNY.

„Ha ragaszkodsz hozzá... Új helyszín következik, mondjuk egy ócska Ikarusz, piros műbőr ülésekkel és buta vezetővel, Lajos jossal. Bóg a busz motorja, Lajos izzadtságát felissza a fékonpresszing fekete csikos nyaka. Mert Lajos keményen megizzad, mire harmadszori nekifutásra megtalálja a koszos felhők alatti községet, melyet minden katonai térkép — amit kétszáz schillingért bárki megvehet a bécsi Bahnhof Strassén — ordító fekete körrel jelez. Természetesen, itt zötykölődik Fárosz Béla is, sebtében megismert barátjával. Már az első kanyarok után kiszüri az izlése szerint szoba kerülhető lányokat, végül egy vékony, keskeny vállú mellett köt ki. A lány hangosan énekel a többiekkel, de elválik rekedtes, erős hangja. Fárosz Béla jobban megnézi szemébe hulló sötétbarna haját, néha rávillanó zöld pillantását. Nyakán halványkék selyemsál ringatózik, talán harapást takar, gondolja Fárosz Béla, csöppet sem rosszindulatúan: az ilyesmiről mindig ez jut eszébe.

Közben Lajos mégiscsak megtalálja a községet. Fárosz Béla kikászálódik a ragadós ülésből, bekukkant a művelődési ház málladozó falú öltözőjébe, majd hátramegy a sötétben a gravitációs deszkabudi mögé. Barátja addig nyavalyog, hogy elindulnak felderíteni a község kocsmáját. Katonatorténéket mesélnek egymásnak, míg fel nem tűnik a rozsdás kerékpárokkal körülvett épület, belökik a kartonpapír-üvegezésű ajtót. A helybeli lakosok túlzott érdeklődéssel szemlélik őket, így kortyolgatás nélkül hajtják fel a vizezett bort. Az egész kör csak arra lesz jó, hogy ne érezzék olyan feltűnően az istállóból átalakított kultúrteremben az előző lakók illatát. Lábuk a szurkos hajópadlóhoz ragad, így lemondanak róla, hogy a komoly bicskás-nótaesteket látott színpad közelébe férközzenek. Előadás után benéznek az öltözőbe, ahol egy fiú hatalmas marhalábszárcsontot lóbál a feje fölött, amit az egyetem raktárosától kunyeráltak kölcsön két deci házi szilvóriumért.

Fárosz Béla a kék selyemsálás lány közelébe férközik, aki megkérdezi tőle, hogy rábagarettázik-e. Fárosz Béla kicsíp egy filteres szimfóniát, és egymás mellé ülnek Lajos ócska Ikaruszában.”

A lány az ablak mellett, mintha véletlen lenne, megrúgta az írásba feledkezett fiút és nagyot ásított. Két ujjá közé elegánsan, képzeletbeli cigarettát szorított és karikákat eregetett.

Zsámos Lujza szeme idegesen vibrált, megpróbálta tekintetét a könyv szürke soraira kényszeríteni, de nem sikerült. A fiút nézte, ahogy két cigarettát vesz a szájába, meggyújtja őket és középen eregeti a füstöt. A lány képzeletbeli cigarettáját szívta, a fiú arcába fújta a füstöt.

Zsámos Lujza ujjával belekapott a fülébe, de semmi kétség, hiszen a vonatot is hallja, azok ketten csak úgy tesznek, mintha beszélgetnének. Az ujjára tapadt fülzsírt óvatosan a szalvétába kente, és elhatározta, hogy bármi történik is, végigolvassa a fejezetet.

Így nem látta, hogy a fiú újra kezébe vette a tollat, majd megvakarta a fejét, mert betelt a papírzacskó. Rövid töprengés után kulcsával széttepte a zacskó ragasztását és megszámozta az oldalakat.

UTOLSÓ FELJEGYZÉS A PAPIRZACSKÓN, MELY RÉSZT A LÁNY BIZONYOS SZUBJEKTÍV OKOK MIATT KÉTSZER IS EL SZOKOTT OLVASNI ESTE AZ ÁGYÁBAN.

„Ha merne, Fárosz Béla fogadna Bagarettással. Abban, hogy milyen vizsgára készül ez a csaj a fülkében, aki olyan reménytelenül dugdossa 44-es lábát az ülés alá. Csakhogy Bagarettás tegnap is nyert már egy üveg bort. Fárosz Béla nem sajnálta soha, amit tisztességes fogadáson vesztett, de a fél liter borért fájt a szíve, amit elloptak. Fárosz Béla ugyanis meglógott a zsüri és a helyi hatalmasságok bankettvacsorája elől, és Bagarettással karonfogva elsétált, hogy megégyék a menza paprikáskrumpliját. Visszafelé vettek egy üveg bort, és a gázlámpáknak ütközött, kába cserebogarakat kerülgették az úton. Nem mentek be a művelődési házba, ahol zene szólt, hanem átsétáltak egy sötét, félig nyitott épületbe. Kiderítették, hogy ez lehet a fedett piac-

Nyilas Balázs

• • •

jó égni

hurcollak magamban

a locsogó csúf Budapesten

a napok jégkockái közt

szabadult játék fölfakadt seb

szégyellt gyerekes vacogás

fehérlő masnik nagyleányod

falak félelem nem szabad

üvegek esték üres sorsod

Európára kiéhezett

szemed bőröd hálás tested

jó égni istenem

levelek híg fogadkozások

csöndes felnőtt szavak

a türekeny „gyere el még”

simító tiszta szád

jó égni

hurcollak magamban

fölfakadt seb egy-lobbanás

lehet végképp bevégezten

kihült szerelmek kis szolgáljaként

de eljövök hálás szemedért

csillogó gépeken

jó égni hurcollak magamban

jó égni istenem

Repülön hazafelé

Minden kutya saját vackában

szeret. Hát erről ennyit.

tér, leültek egy hosszú betonasztal közepére. Beszélgettek és csókolóztak. Azután jött egy idős asszony klórszagú vödörrel, seprével, elkezdte felmosni a pavilont. Fárosz Béla káromkodott, még egy nagyot kortyolt és egy kiégett villanydúc mellé állította az üveget, a csalán közepébe. Besétáltak a kultúrházba, ahol fiatal fiúk ácsorogtak, életük első nőjét remélve az estétől. Fárosz Béla és Bagarettás végiglötyögött néhány számot, utána megálltak egy sarokban, a coca-colás műanyag rekeszek mellett.

A lakkozott fával és piros műanyag dekorlemezzel díszített büfében dohányfüst lebegett, és párbeszédükből kikoptak a poénok. Valahogy kiderült, hogy borzasztóan szeretnék, ha örökké tartana ez az este.

Utána valaki meglöki Fárosz Béla vállát: — Te hova valósi vagy? — Négy pattanásos arcú suhanc áll mögöttük, pimaszul méregetik Bagarettást. — Mi? — ismétli meg egyikük a kérdést, és lánctalpas cipőjében közelebb csúszik. Fárosz Béla oldalt fújja a füstöt: — Nem innen. — Hát? — kérdezi a suhanc és tovább lavíroz fekete lakkbárkáján. — Fentről — rántja meg fejét Fárosz Béla. — Onnan? — néznek össze négyen. Fárosz Béla bólint. — Hányadik kerület? — próbálják törbe csalni. Fárosz Béla felemeli négy ujját. — Hiszen ott van a Pamutgyár utca — csodálkozik az egyik pattanásos képű. — Arra jártam hetente kétszer — dicsekszik csillogó szemmel. — Anyád van arra! — förmed rá a lánctalpas cipőjű, és Fárosz Bélára néznek, hogy döntsön. Fárosz Béla bólint és a négy suhanc veszekedni kezd egymással.

Bagarettás meglöki Fárosz Béla könyökét. Kint a kiégett villanydúc alatt valaki letaposta a csalánt és elhappolta az üveget. — Remélem, mezítláb voltak a rohadtak — dűnyögi Fárosz Béla, és újra csókolóznak. Bagarettás válla remegni kezd, esküdjözik, hogy a hidegtől, és Fárosz Béla javaslatára elindulnak a lánykollégium felé. — Milyen szerencse, hogy téged mindenhova beengednek — nevet rekedten Bagarettás és megcsókolja Fárosz Béla nyakát. Miközben átsétálnak a kivilágított park gesztenyefái között, Fárosz Béla elképzei az éjszaka hátralevő részét és kiszórja nyersbőr papucsából az út sárga köveit.

Azután szokatlan zajokat hallanak a kollégium épülete felől, piros villogót vesznek észre a fák között. — Az istenit! — morogja Fárosz Béla, Bagarettás elhúzódik mellőle, beállnak a bámészkodók közé. A legfelső emelet és a padlás ég, néha megrecsen a tető, üszkös fagerendák hullanak az udvarra.

A helybeli kamászkok idétlenül nevetgélnek: — Ezért imádkoztunk... — Az áramtalanított épület sötét ajtajában megjelenik az álmos tűzoltóparancsnok meg az igazgatókobold, remeg a kezében az elemlámpa.

— Nézd, a szobám is! — súgja Fárosz Béla, egy ablakra mutat, ahonnan dőlni kezd a füst, és Bagarettás sírni kezd.

Hajnalban felszállnak az expresszre, szépeket mondanak egymásnak, amíg be nem telepszik a fülkájukba egy szivacsosaj. Mikor eltűnik, csókolóznak majd, Bagarettás felírja valódi nevét és címét egy gyufásdobozra, meg alávési, hogy szeretlek, huszonöt felkiáltójellel. Azután elválnak valahol, Bagarettás nem csókolja meg Fárosz Bélát, hanem hosszú levelet ír a pályaudvaron, amíg vonatra vár, mely továbbviszi. Fárosz Béla hazamegy, délben lefekszik a barátnőjével. Este elmennek egy társaságba, Fárosz Béla colát iszik és mosolyog, mikor megkérdezi egy szőrös vásáros a barátnőjét: — Mond csak, te manöken vagy? — Fárosz Béla a következő hetekben leveleket ír és kap Bagarettástól, megígéri, hogy a vesztett fogadását letörleszti, elkészíti beszámolóját a neves intézménynek és megpróbál megszabadulni egy nőtől, aki ki tudja miért, éppen őt szemelte ki apának jövendőbeli gyermekéhez. A fene az áldott jó szívemnek, gondolja Fárosz Béla, mosolyogva olvassa Bagarettás szemrehányó levelét, hogy soha életben nem volt fekete a haja, és elkészíti következő utazásának tervét.”

Zsámos Lujza idegesen figyelte szeme sarkából a fiút, a lányt, s köztük a telefirkált papírzacsokót. Merev arcukkal is boldogoknak tűntek, felszabadultnak, amilyennek Zsámos Lujza még soha nem érezte magát. Mikor az ablaknál a lány rágyújtott két cigarettára, nem bírta tovább. Dögöljetek meg, gondolta, összezsapta vastag könyvét, leemelte fekete lakkbőröndjét a csomagtartóról. Szerette volna azt mondani legalább, hogy hülyék! de csak az ajtót vágta ki dühösen.

— Végre — sóhajtott rekedten Bagarettás és átnyújtotta az egyik cigarettát Fárosz Bélának. — Már olyan rég mondtam, hogy nagyon szeretlek.

Fárosz Béla az órájára nézett és csettintett. — Még van hetven percünk, mindent megbeszélhetünk — ásitotta, és a lány mellé ült.

Régi őszi este

Hűvös a szél, az estalkonyi kék olyan szelíd, akár a gesztenyék, sárgán mosolyog még néhány levél, a szél keze finom bőréhez ér, kertben az elvirágozott ibolya sötétkék életét újraálmódja, a rég-rég elszáradt mentalevél, akár a teában, frissen lehel, a hűvös szél átvág az udvaron, nyomban végigsimít kabátomon, mert én is átvágok az udvaron, becsukom az ólajtókat reves, öreg zárral, a rigli kétszeres, árnyék sincs már, az alkonyattal elment az is, sötét a pitvar, konyhaajtó elé a fény kicsap, benne ül egy fekete macska, csak domborít, ahogy az ajtót nyitom, besurran, átugrik a lábamon, a kutya már a tűzhelynél hever, hogy hagyjuk békén, ez az óhaja, mert kinn ugyancsak hűvösen szelel már az ős didergető sóhaja.

Tábortüzek a kukoricák sora közt fojtottan lobognak, és a lángoknál melegednek örökösei tüzes trónusoknak.

Sütik a kukoricacsöveket, arany foguk reszketve barnul, nincs vas-trón, nincs lángkoronás fő, édes szag szálldos csak bolondul.

Kalap-sisakosok összenevetnek, amíg nyársukat nyújtogatják, s felkopog foguk között a magányos lovas, az ős, pogány szabadság.

Álom

Kiültem a csúcsra — senki sem maraszt, fújja a szél, fújja gyertyánok felől, azt se mondja: menj el, zörög a haraszt, sok sudár fa nézgel, a felhőknek dől.

Nincsen semmi dolgom, lábom lógam, kalimpál a sziklán elnyűtt bocskorom, csend ül a vidéken, csendben ez a csúcs, dúdoló a széllal, így veszek búcsút.

Elmegyek a felhős éggel, hol a föld tovább gömbölyödik, és más képet ölt, sasmadarak röptét követem magam, mint kinek még ősi, sámán-szíve van.

Bocskorom leoldom, álmom nem adom, rádőlök a szélre, szárnyam szabadon, hív a lebukó nap, napszentület ég, égő koronája, lángban áll az ég.

Lelkes Miklós

Erdőszéli nyárutó

Ha magok szárnyasodnak s kéklábú kék szalad — sarga-piros kabátban kiáltó madarak.

Begyókban alkony, bőség, beérett ragyogás. Felzeng az erdőszéli száraz kukoricás:

zeng, halkul, csörgedez még, csillagot hajt s meleg fehérben teremt újra felhőt és éneket.

Hullnak a hangok, szöcske szilánkként pattan el. Varjúkárogás képzelt rézgömböket reszel.

Bajszot töröl a róka, Galambvér cseppje fut fűszál-törzsön—bevárják fáradt útilapuk.

Virág néz rád, magányos, míg csitítja az ég egy tölgyfa félenk húrú, fájó hegedűjét.

Költő, tájak tudósa! Évgyűrűkben szabad múltad oly észrevétlen virágszín-pillanat.

Hívd a gyökerek csendjét, nyárvégi nedveket — egyre zengőbb fehérből hogy megteremtsenek.

Rímek ötven felé...

Rímek, ritmusok, boldog Isten! a fogcsikorgatás erős, az ős tűzei már ropognak, visszhangjaként a századoknak, Jeanne d'Arc arca ismerős — Alattam az ős bús máglyája, csupa rőt levélből söpörte össze az ős mindentudó szele, én meg tépem húrját a szónak, hogy fölzendüljön a zene, Rímek, ritmusok, boldog Isten, ki egykor a Mindenség valál, mikor nem fogott őseinken nyílhegy, kopja, ellenséges halál, halld meg magad, a fogcsikorgás talán egy jövő új zene, ha végigrezeg majd a húron az igazság szelleme, minden javunk, mit az idő ad, meghosszabbítva életünk parttól partig, ahonnan lépünk s hová jöttünkben elmegyünk.

Kukoricasütők

Az ólom-ég alatt csepergő esővel üzve felleget felelgetnek felhőntúli napnak a mezőn az őszi tüzek.

lenetei csüggesztően üresek. Amikor fordul a kocka, s az ellenség szállja meg a várost, a főszereplő Sós Ferenc helytállását kellene emberi-társadalmi szempontból hitelesíteni a rendezőnek. Ehelyett harsog a pátosz, pufognak a frázisok — csakúgy, mint a végső kockákon, amikor Sós kiszabadul, és a Tanácsköztársaság perspektívái megint ígéretesebbé válnak.

Az **ÁLMATLAN ÉVEK** című Máriaassy Félix-film egyik epizódja is a Tanácsköztársaság hónapjaiban játszódik (a gyártás éve: 1959.). Mint Nemes Károly írja új film-történetében, a rendező nagy drámai töltésű eseményeket — élet- és halálküzdelmeket — örökíti meg: a tragikumot az hordozza magában, hogy a politikai jellegű támadásokban is az emberiség elleni támadás kerül előtérbe. Egy idős portás (Maklár Zoltán felejthetetlen alakítása) védelmébe veszi a brutális gyárigazgatót 1919-ben. A „hála” nem marad el: a Tanácsköztársaság bukása után az örege lecsapnak és — különösen kegyetlen módszerrel — halálra etetik. Valóban arról van szó, hogy az ellenforradalmárok nem csak, s nem elsősorban a barikád másik oldalán állók ellen támadtak, hanem az embert is megalázták, önmagukban pedig teljesen megölték az emberséget.

A Magyar Tanácsköztársaság forradalmárainak méltó emléket állító filmek sorában az 1959-ből való Makk Károly-művet, a **39-ES DANDÁRT**-t, kiemelkedő hely illeti meg. Voltaképpen ez is irodalmi fogantatású alkotás — Karikás Frigyes novelláinak füzére ihlette —, de Darvas József alakító-teremtő fantáziája másfajta elrendező elv érvényesítésével járt.

A legendás dandár 1919 nyarán kezdte meg offenzíváját a Magyar Tanácsköztársaság védelmében. A film nem egyszerűen eseménykrónika: jóval több annál. Makk arra törekedett, hogy a különböző magatartásformák felvázolásával a cselekvés alternatíváit vegye számba. Karikás Frigyes, Korbély János és Nagy Jóska diktálják a tempót: a történetben kapcsolataik fejlődésrajza is kibontakozik. A végső tanulság kissé ellentmondásos ugyan — az anarchista Nagy fölébe kerekedik Korbélynak —, s a film túl sokat markol a problémákból, Rényi Péter ítéletével azonban így is egyetérthetünk: „Nemcsak történelmi freskó és forradalmi hősköltemény a **39-ES DANDÁR**, hanem egyben polémia is. Mintha alkotóinak nemcsak az lett volna a szándéka, hogy újabb emléket állítsanak annak a néhány hónapnak, amikor népünk a forradalom legelső vonalába tört, példát mutatva a világnak, hanem hogy lemossák azt a gyalázatot, amellyel 1919. ragyogó fényét bemocskolták.” A vizuális megformálás (operatőr Pásztor István) kiemelkedően jó: különösen a tömegjelenetek mozgalmassága és az egész hangszerelés természetessége avatja élménnyé a filmet.

Keleti Márton a **PÁR LÉPÉS A HATÁR**-ban (Mesterházi Lajos regénye alapján) már a következményeket mutatja be.

Szabó Ferenc fontos posztot töltött be a Tanácsköztársaság idején: népbiztos volt. 1921-ben a váci fegyházban raboskodik. Halálos ítélet vár rá, ő azonban megszökik. A rutinos rendező politikai kalandfilmet kreált a történetből, melynek az a hibája, hogy a politikai tartalom meglehetősen illusztratív, a kalandok koreográfiája pedig sablonos. Ugyancsak a Tanácsköztársaság bukása utáni időkben játszódik egy másik Keleti Márton-film, a **PUSKÁK ÉS GALAMBOK** cselekménye (Tatay Sándor ifjúsági regénye volt az inspirátora). Az alaphelyzet: öt kisfiú puskát és vörös zászlót talál a galambdúcban. A szituáció emlékeztet a **PÁR LÉPÉS A HATÁR** konfliktusára; itt is az a tét, hogy sikerül-e külföldre juttatni a fehérterror szorításában vergődő kommunistákat. A **PUSKÁK ÉS GALAMBOK** ugyancsak tézisgyűjtemény, a rendező — aki egyébként a szakma érdemes mestere, rutinos filmszínész volt — kiszivattyúzta belőle az igazi levegőt.

A kronológiai sorban a **DÉLTŐL HAJNALIG** következik (forgatókönyvíró: Fábrián Zoltán, rendező: Rényi Tamás). A sztori a „minden elveszett” hangulatát idézi, és az összeomlás utolsó stációit eleveníti fel. Egy Tisza-vidéki forradalmár egység hasztalan várja a parancsot az akcióra: a román csapatok elleni harc megkezdésére. A vezetés nem egységes. A Tanács-kormány lemondását követően már csak a szép halál hozhat megváltást. Az 1964-ben készült filmről eképpen vélekedett egyik kritikus, Galsai Pongrác (idézet a *Filmvilágból*): „Fábrián Zoltán témája szinte kézre adja egy lélekrajzi és kalandizgalmakban bővelkedő film lehetőségeit. Csak élni kellene velük. Alkalmat teremteni arra, hogy a hősök a sorsdöntő helyzetekben önállóan lépjenek. Micsoda feszültség izzana a vásznon, ha egyszer a százados, majd a komisszár, vagy a parancsnok kerülne kulcspozícióba; ha hol az egyikről, hol a másiktól függne a katonák sorsa; ha a hősökben feszülő, más töltetű indulat akcióképessé válnék. De a film leszereli a saját lehetőségeit. Hőseit vagy hosszú várakozásra, vagy korai halálra készíti.”

Bukás az életben — bukás a filmben. Tanulságos lecke.

Két Jancsó-filmben, a **CSILLAGOSOK, KATONÁK**-ban, a **CSEND ÉS KIÁLTÁS**-ban is felbukannak a Magyar Tanácsköztársaságot előkészítő, illetve annak hagyományait ápoló harcosok. Az előbbi a magyar internacionalisták helytállását ábrázolja. A film végén László kardjával tiszteleg. A gesztus jelképes: mindenkit megillet a kegyeletadás, aki életét áldozta a szabadságért és a szocializmusért. A **CSEND ÉS KIÁLTÁS** fiatal gazdája, Károly vöröskatonaként teljesített szolgálatot. A tomboló ellenforradalom iszonyú módon torolja meg ezt a „bünt”: Jancsó érzékletes pontossággal tárja fel a megalázás procedúráját. A rendezői koncepcióról a művész a következőket mondta: „...szemben a **SZEGÉNYLEGÉNYEK**-kel, amelyben az üldözök és üldözöttek világosan el vannak különítve, mindegyiknek

megvan a maga területe, a **CSEND ÉS KIÁLTÁS**-ban ugyanazon a családon belül helyezkednek el. Az üldöző és üldözött így vegyítve van. Megpróbáltam megmutatni az erőszaknak azokat a különböző fokozatait, amelyek behatolnak a családba, úgyszintén azokat a különböző módokat is megmutattam, amelyeket a család felhasznál fennmaradása érdekében.”

Ahogy sokasodnak a filmek, úgy tágulnak a körök: a rendezők a Tanácsköztársasággal kapcsolatos témakör kibontásában más és más nézőpontot választanak, s igyekeznek eredeti konfliktusokat felfedezni. Gazdagodnak a színek a műfaji palettán is. Mindez — sajnos — nem jár együtt a minőség „robbanásával”, de kétségkívül bizonyítéka annak, hogy a magyar filmművészet fontos feladatának tekintti 1919. tanulságainak számbavételét és az akkori események valóságáig bemutatótását.

Markos Miklós a **POKOLRÉV**-ben egy megragadó költőiségű nőalakot — egyszerűségi magatartástípust — ábrázolt. Szépen értelmezte Illés Jenő a „forradalomhoz, a szerelemhez és önmagához egyaránt hű” figura küldetésének igazi tartalmát: „Nem a történelem mozgatói közé tartozik, őt emelte fel a forradalom és ő hagyja, hogy lendítse, sodorja magával. Jelképivé nő ez a sors, a friss remények felszikkázása fejeződik ki benne, s tragikum egy nép tragédiája. Nem látjuk őt a Direktórium tagjaival együtt földbe ásva, de érezzük, hogy sorsa közös velük: bukás, kitesztettség, halál...” Gyöngyössi Imre **VIRÁGVASÁRNAP**-jának hiteles magva van: a Tanácsköztársaság idején a dunántúli Marcaliban zajlottak le hasonló események. A párhuzamosok nem szoktak találkozni és az egymást metsző vonalak nem együtt futnak tovább a végtelenbe. Ennek a drámának meglehetősen szabálytalan a pszichológiai erőtere és az ideológiai mozgatórugója. Két testvér — Simon pap és a kommunista Urenus tanító — együtt és külön, azonos célokért és más eszközökkel harcolnak a Tanácsköztársaság eszméinek diadaláért. Balladai hangvétel és dokumentarista szikárság, izzó dráma és visszafogott költészet elemei szintetizálódnak a mű építményében. Szász Péter ezzel szemben alulmaradt a zsúfoltan eklektikus anyaggal folytatott küzdelemben, mert — a tiszteletre méltó szándék ellenére — csak villanásokra futja az erejéből. Pedig az elképzelés nemes. Szántó Erika szavaival szólva: „**A KAPASZKODJ A FELLEGEKBE** egyszerre akar szakítani a magyar vígjátéki tradíciókkal, a kommersz kalandfilmek Keleten és Nyugaton egyaránt feltartóztatatlannak látszó áradatával... Az elsők között próbál a humor hangján megszólalni egy olyan világtörténelmi időszakról, amelyben azt, hogy 1917, 1919, azzal a természetességgel mondják, ahogy mi emlegetjük az elmúlt vagy elkövetkezendő évet, hetet, hónapot. Nem áll szándékában deheroizálni. Ellenkezőleg. Nemcsak a kor heroizmusa a kiindulási pontja, hanem választott figurái is hősök. Meshő-

sök. Néha." A KAPASZKODJ A FELLE-GEKBE gesesője helyett szívesebben vet-tük volna a TIZEDES MEG A TÖBBI-EK nyelvöltögető szemléletét. Minden-esetre ez a fiasco is bebizonyította, hogy nagy történelmi korszakokról, magasztos társadalmi ideálokról is lehet — pontos-sabban: lehetne — oldott hangvétellel, ke-resetlen könnyedséggel szólni.

S ezzel elérkeztünk a mához, a még lezáratlan évtized vizsgált kérdéscsoportunkhoz tartozó film eseményeihez. A Magyar Tanácsköztársaság történelmi valósága, illetve a társadalmi és egyéni sors összefüggése, valamint a következmények több filmünk cselekményének fókuszában álltak (Kovács András: A MAGYAR UGARON, Grunwalsky Ferenc: VÖRÖS REKVIEM, Sándor Pál: HERKULESFÜRDŐI EMLÉK). Az említett alkotások közül az első esszéjellegű és a „túlélés” lehetőségét taglalja, a második a tényeket faggatja és a mártíriumot emberközébe

látatja, a harmadik ötletbukfencet felvonultatva játszik el a vállalkozás vesztélyességének gondolatával. Az élmények frissek, a távlat még nem teremtődött meg ahhoz, hogy a felsorolt műveket értékkoordinatáink között elhelyezzük, annyi azonban nyilvánvaló: a filmek kutató kísérletezésről tanúskodnak, és nincsenek híjával jelentős esztétikai erényeknek sem.

A végkövetkeztetés adott: a témát — a Magyar Tanácsköztársaság életét és halálát — nem lehet „ad acta” tenni. Bizonyos, hogy még sok író és rendező dolgozza majd 1919-et. Talán holnap vagy holnapután megszületik az a mű is, mely a TALPALATNYI FÖLD, a KÖRHINTA vagy a SZEGÉNYLEGÉNYEK színvonalan szól majd a tőlünk folyton távolodó, ám a feledés kódéba soha nem vésző, mert áttételesen jelenünket és jövőnket is alakító hónapok történetéről.

Veress József

Falusi őszi este

Hervadoznak a lángok. Negyven év körüli férfi vasvillával meg-megbolygatja az izzó kupacot, szítaná a kukoricaszárát. őszi gazt emésztő tüzet, de csak füst borzolódik vékonyan az ég felé. A keskeny betonjárdán gereblye hever, dolog nélkül, mert a kertben titkon már a tél motoz.

— Muszáj rendet teremteni a ház körül! — mondja B. Kálmán. Délután háromra ért haza a gyárból K.-ra, harapott néhány falatot, s már szaladt is gázolajért két húszliteres marmonkannával, mert a kályha tartályának mutatója tegnap óta a nullán pihent. Az olajból most néhány decit a rakásra locsol, s az őszi hulladék vígan lobogni kezd, mint pásztortűz barátságosan alföldi éjszakákon.

— Alig érzem a derekam — sóhajt mélyet, s arrébb ballag néhány lépést, mert pergel a tűz, akár eleven fáklya, recsegropog a szemét.

— Hideg van, menjünk a nyárikonyhába!

Háromszor háromméteres a helyiség. Dicsekszik, hogy maga építette, még az ajtaját is két kezével faricskálta akácból. A falak közé kellemes meleget lehel a kiszuperált tüzhely, a családfő telepakolja csutkával. Nem klasszikus nyárikonyha ez, inkább téli, hiszen eredeti szerepét csak disznóöléskor tölti be, egyébként amolyan raktárféle.

— Megkóstolja a ribizliboromat? Saját termés — kínálja az errefelé szokásos vendégszeretettel, s kétdecis, vastagfalú üvegpoharakat kotor elő. Gyöngyözik a hideg, sűrű lé. (Demizsonokban tartja az asztal alatt.)

— Nagyon finom. Hogyan készíti?

— Ahány kiló ribizli, annyi cukor és víz. Aztán összeforr, leülepszik és ilyen lesz — mutatja a lámpa felé fordítva poharát. Közben megérkezik a felesége is.

— A szőlősben csatangoltam. Azt mondták, hogy a traktorosok arra szántanak. Nekünk is van ott százötven négyszögöl, fel kéne forgatni. Lejártam a lábam, de senkit sem találtam — pihegi kipirosodva. — Mi járatban? — kérdezi asszonyi kíváncsisággal.

— Az érdekel, mit csinálnak K.-n, csütörtök este hét és nyolc között — magyarázom.

— Mit csinálnának? Dolgoznak. Iparkodó emberek laknak itt. Láthatja a házakról, kerítésekről, garázsokról. Ha majd leesik a hó, megpihennek...

*

Halvány fény pislákol a termelőszövetkezet szakosított tehenészeti telepének portásfülkéjéből. Egyben itt a gondozók öltözője is. Szűk a hely. A fal mellett galambszürke lemezzekrények sorakoznak, biztonságosan lelakotolva. Az éjjeliőr, K. Lajos előtt az asztalon a vacsora romjai.

— Nemrég volt a váltás, semmi rendkívüli nem történt — fogad, s a fogasról fehér köpenyt akaszt le, a kelleténél két számmal nagyobb gumicsizmát húz elő.

— Az elvtárs vegye fel. Tudja, ez az előírás...

A kövezett utat közrefogják az istállók. A telep nyolc esztendeje készült el, azóta már megérett a felújításra. A falakról hámlik a vakolat, a betonburkolat feltöredezett, pedig szinte havonta toldozzák-folttozzák. Csendes a telep, csak az Alfa-Laval-fejőberendezések zúgnak, vízesések szakadatlan moraját utánozva.

— Apad a tej. A jószág megérzi az állást a legelőről a takarmányra. Az eledellel meg szigorúan takarékoskodnunk kell, szűkre mérték a porciót — háborog S. Sándorné, aki előtt idedefelé jövet (másfél évtizede) a hajnal világít, s amikor hazatart már holdfény fürösztli a falut. Alumínium kannákat cepel a lovas fogathoz, amely a rakománnyal a néhány száz mé-

terrel arrébb megbújó tejházhoz indul. Hagyományos és korszerű módszerek így keverednek.

— Ma lassabban haladunk, később lesz sikla, mert az egyik munkatársunk üzent, hogy beteg a gyerek, nem tud jönni. Elvégzünk helyette is. Kevesen vagyunk, a szabadnap rendszerint bent marad — veti közbe T. Árpádné. Meséli, hogy évekket ezelőtt három kislány végzett a szakiskolában. Néhány hónapot dolgoztak, s a termelőszövetkezet — anyagi nehézségekre hivatkozva — szélnek eresztette őket. Gyárakba mentek segéd munkásnak. Most bezzeg szükség lenne rájuk, pénz is van hozzá. Csak a kocka fordult, most ők mondanak nemet.

A gondozók nem tartoznak a bőbeszédűek közé. Az istálló közepébe sülyesztett sín páron rozsdás csillét tolnak, erre pakolják a gőzölgő trágyát, egy másikon a takarmány érkezik. Csak a vízzel nincs bajuk, elég a csap kerekét megtekerni.

— Az ember szüntelenül patvarokzik velem: hagyjam az istállót, a nehéz munkát! Unja már, hogy soha se lát, a pénz se érdekli, pedig szépen fizetnek, van úgy, hogy négyezer felett viszek haza. Csak ez a szag ne lenne! — sóhajt fel T.-né.

— Ilyen itt minden este — jegyzi meg tömören az éjjeliőr, s a lóca alatt eltűnteti a csizmát. Összébbr húzza magán vas-tag kabátját.

— Szétnézek én is — mondja cihelődés közben.

*

A falu felső kocsmáját nemrégiben minősítették át eszpresszóvá. Felhozták a fagyaltárpultot, a kávéfőzőgépet, a szövetkezet kifestette a helyiséget, új függönyöket vásároltak, amelyek most a kinyitott ablakon betóduló levegőtől vitorlaként dagadnak.

— Kénytelen vagyok szellőztetni. Ezek a fiatalok olyan füstöt csinálnak, hogy csípi az ember szemét — morog D. Sándor-

né, a presszó vezetője. Az apró asztalok mellett, a mozi miatt, kevesen ücsörögnek: izgalmas nyugati filmet játszanak. Néhány tinédzser a kétforintossal működő zenegépet fogja közre. Ki tudja, hányadszor hallgatják az ABBA-együttest?

— Nem nagyon válogathatunk a szórakozási lehetőségek között. A kultúrház, a kocsmá és az eszpresszó, ahol esténként tanyázzunk. Általában itt a találkozó. Kólák, sörök mellett órákig diskurálunk. Miénk a belső terem — mondja F. Béla.

A pult előtti néhány négyzetméteren a másik generáció képviselői.

— Csak egy fröccsre szaladtam be. Most tettem le a személygépkocsit. Pesten voltunk vásárolni a családdal. Az összes áruházat végigjártuk, de mégsem találtunk a gyerekekre való kabátot — fecsegi a társaságnak Gy. János. Unhatta a koncertgást, mert a végén már azt mondta, jó lesz a tavalyi is.

— Mit hallottál, mi lesz? Minek megy fel az ára? — faggatják a mellette iddógálók.

— Beszélnek sok mindent. Nem tudja az ember, hogy kinek higgyen. Majd megtudjuk, ha lesz valami...

— Magadnak mit vettél?

— Semmit — folyik a párbeszéd kedélyes mederben. Közben újak jönnek, paroláznak az ismerősökkel. A sarokasztalnál sakkpartit játszanak, mint minden este. Hárman-négyen körbeállják őket, de egy pissenést sem hallani.

— Mariska néni! Tegnap adósa maradtam tizennégy forinttal. Elhoztam — állít a söntéshez egy barnaképzű srác. Kicsit restelli magát: más is hallja, hogy hozomra ivott.

— Jól van, Gusztikám — mondja a presszó vezetője, s duzzogva felém fordul: — Visszaesett a forgalom. Megint van hazai bor, sorban főzetik ki a pálinkát. Hétköznap nehezen mozdulnak ki az emberek otthonról. Vannak tizen-tizenöten, akikről pernyi pontossággal tudom, hogy mikor érkeznek...

A zenegép mellől hangos hahota tör fel. Valaki új viccet mesélhetett.

*

A barna deszkakaput beriglizték, de nem kell ördögösség a kinyitásához. Az udvar mélyéről elnyújtott kutyavonítás veri fel az est csöndjét. A háziak gyorsan lámpát gyújtanak.

— Ne féljen, nem harap! — biztatnak beljebb.

A konyha zsúfolt. A gáztűzhelyen vacsorának való fortyog, az asztal tele mosogatóra váró edényekkel.

— Két napja nem jutottam hozzá. A gyerekekkel annyi a baj — üti el a dolgot az asszony. Sz. Józsefné. Férje a szobában a televízió előtt gubbasztva nézi az esti tornát. A kiságyban csemetéjük is a készüléket lesi, mint a gyík. A heverőn könyvek, füzetek diákos rendtelenségben.

— Túl vagyok a beszámolókon — újságotja Sz. József, némi megkönnyebbüléssel. Előkeresi a tanulmányi lapot, s a jegeket kommentálja.

— Géptanból jelest kaptam, szerencsém volt a tételel. A szakrajz a leggyengébb. Kettes. Kinek van ideje a vonalakkal bajlódni. Örülök, hogy egyáltalán elfogadták...

A megyeszékhelyen dolgozik, szalag mellett. Nemrégén került a gyárba, a maga-

sabb fizetés reményében. Lakásra gyűjtenek már két éve, beadták az igénylést, de sok jóval nem biztatják őket.

— A napokban voltam a városi tanácson. Bejelentettem, hogy gyerekünk született, igazolást vittem a mostoha körül-ményeinkről. Nézzen szét!

A szekrénytől takart fal a padló fölött még méter magasan is penészfoltos. Az ablakszárny és a tok hasadékat ronggyal tömítették, mert nem győzik a fűtést.

— A szüleim kértek, hogy maradjunk náluk. Jobbnak láttuk már az első pillanattól külön — szól közbe a feleség, aki gyermekgondozási szabadságát tölti.

— Persze, nem kényelmes. Lavórban fürdünk, meg a munkahelyen. A vizet a szomszédból hordjuk, melegítjük. Még jó, hogy van gáz, mert a gyújtós aprítását már unom — mondja a családfő. Fialok, mind a ketten huszonöt esztendő alatt.

— Szórakozás?

— A kicsitől nemigen juthatunk el sehová. Ráadásul két műszakba járok. Az örökös ingázás napi két órát rabol el. Örülök, ha este a család együtt lehet, jut fél óra a „kis haverra”. Aztán a tanulás. Utolsó éves vagyok, az érettségire illik felkészülni. A szórakozás fogalmát nálunk a televízió kimeríti.

A szekrény üveglapja mögött könyvek sorakoznak. Rejtő Jenő és Szimonov egymással incselkedik. Tekintetünk egyszerre állapodik meg rajtuk.

— Imádok olvasni. Persze nem az anyagismeretet. Sajnos, úgy kell lopni néhány órát, hogy kezemből vehessek egy szépirodalmi alkotást. Remélem, nem lesz ez így mindig...

Az asszony karjára veszi a picit, aki tágra nyílt szemekkel bámul körbe. Neki még nincs „megszokott”, minden új, ismerkedik a világgal: a kristályvázával, az ajtó fölé ragasztott színes lemezbtorítokkal, élsportolók kivágott képeivel, az idegen arcával.

— A nagymamámmal lakunk együtt. Csodálatos asszony. Most is elment a nénémhez, tömni a hízólibákat. Ehhez más nem ért a családban.

Kikísér. A konyhában gyújt rá egy Szimóniára. Hiába, a „kis jövevény” nagy úr.

*

A tanácsháza ablaka is világos. Az elnök G. András már egyedül van szobájában. Az asztalon a hamutartók tele csikkekkel, a levegő áporodott.

— Ma este nálunk ülésezett a pártvezetőség. Az ideji társadalmi munka értékelése és a termelőszövetkezet gazdálkodása szerepelt napirenden. Jó kis vita kerekedett...

Meséli, hogy a falu lakói nem lustálkodtak. A tanácsstagoknak se kellett kétszer járni házról házra, ha járdaépítés, parkosítás került szóba. Az újtelepen ezernél több csemetét ültettek el. A tanács rendelte meg a kis fákat, de a többire már nem futotta volna a költségvetésből.

— A közügy szeretete mélyen gyökerezik az emberekben — dicséri a tanácselnök a helybelieket. — Az új óvoda tatáro-

zásában szinte kivétel nélkül minden szülő részt vett. Még olyanok is eljöttek, akiknek a fiai már középiskolába járnak.

— Ilyenkor szokott hazaindulni? —
célzok a közelgő nyolc órára.

— Hetente általában kétszer-háromszor. Mindig akad összejevetel, ahová a tanácselnököt joggal várják el. Hol a KISZ, hol a népfront, Vöröskereszt rendezvényére érkezik a meghívó. Holnap a sportkör vezetősége tart ülést. Erre még ma éjszaka készülök fel — sorolja G. András.

Együtt indulunk a falu másik vége felé. A települést keresztülzselő út kihalt. A redőnyöket lehúzták. A csípős, késői szél arcunkba mar. A kanyarban megállunk, G. András belefúrja szemét a sötétbe.

— Itt lesz a rendezési terv szerint a falu új központja. Nap mint nap jönnek, hogy a telkeket adjuk el, engedélyezzük az építkezést. Mindenkit külön-külön kell meggyőzni, hogy az egész falu érdeke ellen hiba lenne cselekedni. . .

A posta két éve készült el, a szolgáltatóház már bővítésre szorul. A fejlesztésre nem sok jut, ezért hangsúlyozta a tanácselnök a k-iak igyekezetét, ha társadalmi munkáról van szó.

A művelődési otthon előtt búcsúzunk.

— Sajnos, nincs kihasználva — céloz az intézményre. — Valamikor egymást érték a tanfolyamok, szakkörök. Veszekedtek a helyiségekért az idősebbek a fiatalokkal. Mostanában gyakran látom sötétnek — mondja.

*

Az előcsarnokban megkopott felületű pingpongasztalt próbál összeállítani két srác. Kénytelenek félbehagyni, mert vége a filmvetítésnek, s nyolcvanan-százan duróznak kifelé a két ajtón. Mintha tűz ütött volna ki a nagyteremben. A klub is az előcsarnokból nyílik, néhányan óvatosan lenyomják a kilincset, de hasztalanul próbálkoznak, a zár makacs, nem enged. Végül egy fiatalember zsebéből előkerül a kulcs.

— Mozi alatt minek hagyjuk szabadon? Aki eddig eljön, úgymint beül a vászon elé. A klubban meg magnó, lemezjátszó, újságok, könyvek, drága berendezés. Nem maradhat őrizetlenül — bizonykodik M. Sándor, a KISZ-alapszervezet titkára.

Közben lassan szállingóznak a fiatalok. Betelepednek, van aki le sem veszi kabátját. Mások körbeülik az asztalt, kártyáznak. Halkan csörög az apró. Felkel a KISZ-titkár is, bekapcsolja a televíziót.

— Időnként vetélkedőket, klubesteket szervezünk. Ezt is megunták. Higgye el, néhány éve még minden hét végén rendezhettünk volna bált, dugig volt a kétszáz fő befogadására alkalmas termünk. Most jó, ha húsz-harminc pár táncol, s fizethetjük a közös pénzből a zenekart — zörög mérgesen az érdektelenség miatt.

— Mégis, mivel töltik a fiatalok az estétet?

— Megváltoztak a szokások. A negyven KISZ-tag közül nyolc Zsigulival, Skodával szaladgál. Csámborognak a megyeszékhelyen, itt van tizenhat kilométerre. . .

— A művelődési otthonnak van tisztelt díjas igazgatója, ő hol található ilyenkor?

— Hét végén kinéz hébe-hóba. Negyedévenként elhoz egy ORI-műsort, színházi előadással már nem is próbálkozik. Nincs aki megnézze. Néhány tanár igényli, más senki. Akkor meg minek. Elfüstölgött a kezdeményezőkedv. A mozi az egyedüli, ami még kicsalja a portáról a falusiakat, esténként. Különösen a kalandfilmek.

Lessük a kártyázókat. Igazán izgalmas lehet a játék, nagyon belemelegedtek.

— Adtok lapot?

— Kivagyunk. . .

— Nem unjátok?

Mosolyognak. A szenvedély sohasem unalmas.

A televíziót nem nézi senki. Az előtérben közben megkezdődött az asztaliteniszcsata, gyorsan esnek a poének.

— Elnézést. Én is indulok haza. Hát ez van... — tárja szét kezét a szerencsenmosdatás után az ifjúsági szervezet vezetője, mint aki bocsánatkérésre szánta el magát.

Tőlem nincs miért. . .

*

Kétszintes épület a Rákóczi út elején. A kapun személygépkocsi fordul be, reflektorának fénycsóvjája gyorsan kihuny. Középkorú férfi száll ki, nehéz táskát vesz magához, s eltűnik a lépcső alatti ajtóban. Itt a műhelye D. István elektroműszerésznek.

— Általában ilyenkor érek haza — mondja csomagolás közben. Tranzistorokat, műtűreellenállásokat rak külön-külön dobozva. Óvatosan, mert az apróságok gyorsan szétszóródnak.

— Egész nap a környéket járom. A szervizben a munkát úgy szervezik, hogy

erre a területre más ne jöjjön. Ez is a legésszerűbb. Most már annyira ismernek, hogy még esténként is elszaladnak érttem, ha az izgalmas műsor közepén elromlik a készülék — magyarázza.

Kuckójában tucatnyi rádió, magnetofon, még egy mosógép is.

— Időközben belejöttem a háztartási gépek javításába. Ezt az elektromos darálót mindjárt szétszedem. Valami baja lehet a motornak — kotorja elő a szekrényből a szerkezetet.

Nincs engedélye hozzá, de a munkahelytől meg sem kapná. Ott nem tartják „összeférhetőnek”, hogy este még valaki otthon is szöszmötöljön. A szolgáltatási igényeket viszont képtelenek kielégíteni. Ez a körülmény — s persze a mellékes kereset is — rákényszeríti D. Istvánt a maseskolásra.

— Van, amikor egy álló hétig nincs mit babrálnom, aztán mint most is, összeszalad a sok megrendelés. Az ismerősöktől pénzt sem fogadok el. Azért a tíz percért!

Nem zavartatja magát, bár szemét az álm csipi, kibebezi a darálót, turkál a vezetékek között, s felcsillan a szeme, mert a hiba egyszerűbb, mint hitte. Csak a forrasztópáka kell, s egy darabka gyanús cín.

— Holnap jönnek érte. . .

*

Kibukott a hold. A csillagok úgy pislálolnak K. fölött, mint elhasznált vilnykörtek. Az úton egy lélek sem jár, a hideg és az éjszaka elől mindenki a házába húzódik. Az autóbussz-megállóban négyen topognak (egy gyufa fellángoló fénye árulkodik), várják a gyorsjáratot: a termelőszövetkezet ágazatvezetője, két süvölvény, akik a szomszéd községből rucantak át néhány órára, de közben megdöntötték magukat, s egy természetes hölgy, aki barátnőjét látogatta meg.

Nyolc óra.

M. Szabó Gyula